

Om straffangers fødested og bosted.

Av sekretær Hartvig Nissen.

Det er i kriminalsociologisk og kriminalpolitisk henseende av interesse at ha kjendskap til forbrydernes fødested og bosted. Fængselsstyrelsens aarbøker har generelle opgaver over landsfængselsfangernes fødeland og hjemsted. Men der savnes en individuel undersøkelse av disse ting, opgave over forholdet mellem den enkelte forbryders fødested og hans bosted ved domfældelsen.

En saadan undersøkelse vil særlig ha betydning for det spørsmål om byerne, fremforalt de store byer, holder fast paa de forbrydere som er født der, og om de yderligere trækker til sig folk som er født andet sted.

Jeg vil i det følgende søke at gi et bidrag til at kaste lys over det spørsmål.

Det vilde ha været ønskelig om opgaverne kunde ha gjældt bare forbryderbegyndere. Men da jeg for tiden ikke har had anledning til at skaffe mig tilstrækkelig materiale for deres vedkommende, har jeg bygget undersøkelsen paa de samme mandsfanger som ligger til grund for min undersøkelse om »Løsladelsen paa prøve i Norge« i dette tidsskrift for 1910, s. 11 ff.

Opgaverne omfatter derfor de 966 mandlige straffarbeidsfanger som i de to budgetaar 1902—1903 og 1903—1904 blev løslatt fra landsfængslerne efter avsoning av hovedstraf (i eller uden forbindelse med reststraf). Da

gjentagne løsladelser i dette tidsrum er satt ut av betraktning, gjælder opgaverne saaledes individer, ikke løsladelser.

Ved bostedet menes i det følgende det bosted fangerne hadde ved sin sidste domfældelse.

Jeg skal i det følgende gjøre rede for de viktigste hovedpunkter i mine undersøkelser.

En oversigt over det samlede antal fangers fødested og bosted findes i

Tabel I.

Bosted	Fødested				
	Kristiania	Andre byer	Landdistrikter	Utlandet eller fødested ukjent	Tilsammen
Kristiania	257	51	137	23	468
Andre byer	2	138	90	9	239
Landdistrikter	3	14	188	5	210
Utlandet eller uten fast bosted ..	—	2	5	42	49
Tilsammen	262	205	420	79	966

Av 100 fanger hadde efter dette:

fødested i Kristiania 27, i andre byer 21, i landdistr. 44, i utlandet m. v. 8.
 bosted — 48, — 25, — 22, — 5.

Mens noget over en fjerdedel av fangerne var født i Kristiania, var næsten halvparten bosatt der. For de andre byers vedkommende var forskjellen ikke særlig stor, men der var dog noget flere fanger bosatt end født i dem. Landdistrikterne viser derimot en meget væsentlig forskyvning. Mens 44% av fangerne var født paa landet, var

bare 22% bosatt der. Efter folketællingen av 1900 utgjorde byerne 28% av landets folkemængde. Av de her omhandlede 966 strafarbeidsfanger var 48% født i byerne og 73% bosatt der.

I det følgende ser jeg bort fra fanger som var født i utlandet eller som hadde ukjent fødested. Undersøkelserne kommer efter dette til at gjælde de 887 fanger som var født i Norge og hadde kjendt fødested.

Til foranstaaende tabel I svarer da følgende opgave:

Tabel II.

Bosted	Fødested			
	Kristiania	Andre byer	Landdistrikter	Tilsammen
Kristiania	257	51	137	445
Andre byer	2	138	90	230
Landdistrikter	3	14	188	205
Utlandet eller uten fast bosted	—	2	5	7
Tilsammen	262	205	420	887

Av 100 fanger, født i Norge, hadde saaledes:

fødested i Kristiania 30, i andre byer 23, i Landdistrikterne 47,
 bosted — 50, — 26, — 23,
 samt 1 fange med bosted i utlandet eller uten fast bosted.

Mens der, som nævnt, faldt 28% av landets folkemængde paa byerne, var der av ovennævnte fanger, født i Norge, 53% som var født i byerne og 76% som var bosatt der.

For de enkelte aldersklassers vedkommende vil de tilsvarende forhold sees af følgende tabel:

Tabel III.

Bosted	Fødested							
	Kristiania	Andre byer	Landdistrikter	Tilsammen	Kristiania	Andre byer	Landdistrikter	Tilsammen
	Under 21 aar				21—24 aar			
Kristiania	76	11	13	100	73	14	24	111
Andre byer	—	22	12	34	—	29	12	41
Landdistrikter	—	2	26	28	—	2	33	35
Utlandet eller uten fast bosted	—	—	—	—	—	—	—	—
Tilsammen	76	35	51	162	73	45	69	187
	25—29 aar				30 aar og derover			
Kristiania	58	9	25	92	50	17	75	142
Andre byer	1	23	15	39	1	64	51	116
Landdistrikter	1	2	45	48	2	8	84	94
Utlandet eller uten fast bosted	—	2	1	3	—	—	4	4
Tilsammen	60	36	86	182	53	89	214	356

Fangernes fødested og bosted inden hver aldersklasse, procentvis beregnet, fremgaar av omstaaende tabel IV.

Tabel IV.

	Av 100 fanger i alderen							
	Under 21aar		21-24 aar		25-29 aar		30 aar og derover	
	hadde		hadde		hadde		hadde	
	føde- sted	bo- sted	føde- sted	bo- sted	føde- sted	bo- sted	føde- sted	bo- sted
i Kristiania	47	62	39	59	33	51	15	40
i andre byer	22	21	24	22	20	21	25	33
i landdistrikter	31	17	37	19	47	26	60	26
i utlandet eller uten fast bosted	—	—	—	—	—	2	—	1
Tilsammen	100	100	100	100	100	100	100	100

Efter dette var:

Av 100 fanger i aldersklasserne	født i byerne	bosatt i byerne	født i Kristiania	bosatt i Kristiania
under 21 aar	69	83	47	62
21—24 aar	63	81	39	59
25—29 aar	53	72	33	51
30 aar og derover	40	73	15	40

Disse opgaver viser at byerne baade som fødested og bosted er særlig sterkt repræsenteret blandt de unge og yngste fanger. Blandt de ældre er meget færre født i byerne. Men da antallet av dem som er bosatt i byerne ikke er synderlig mindre blandt dem end blandt de unge, finder vi at forskyvningen fra land til by er størst blandt de ældre fanger. Mens der nemlig blandt fanger under 21 aar var 14% flere fanger med bosted i byerne end

med fødested der (83 mot 69), var det tilsvarende tal 18% blandt fanger i alderen 21—24 aar, 19% i alderen 25—29 aar og 33% i aldersklassen 30 aar og derover. For Kristianias vedkommende var den tilsvarende forskjel henholdsvis 15%, 20%, 19% og 25%.

I det foregaaende er omtalt fangernes fordeling efter fødested og bosted inden byer og landdistrikter. Men da fangerne kan være flyttet fra en by til en anden (utenfor Kristiania) eller fra et landdistrikt til et andet uten at det er kommet til udtryk i foranstaaende tabeller, meddeles følgende tabel som viser — for alle de 887 fanger — i hvilken utstrækning de ved domfældelsen bodde paa eller utenfor fødestedet.

Tabel V.

Av 100 fanger i alderen	hadde bosted	
	paa fødestedet	utenfor fødestedet
under 21 aar.....	70	30
21—24 aar	63	37
25—29 aar	61	39
30 aar og derover	40	60
Tilsammen ...	55	45

Det viser sig her at blandt alle fanger under ett var det ikke stort mere end halvparten som ved domfældelsen bodde paa fødestedet. Indenfor de enkelte aldersklasser viser der sig dog en væsentlig forskjel, idet antallet av dem som var bosatt paa fødestedet synker fra 70% blandt de yngste til 40% blandt de ældste. Retningen i denne bevægelse synes rimelig nok. Men at forskjellen blir saa stor som her fremstillet, hænger sammen med at byfangerne — som vi har set — gjør sig sterkest gjældende i

de yngste aldersklasser, og at de, som nedenfor nærmere paavist, bare i liten utstrækning forlater sit fødested.

Vi har hittil hat for os fangerne fra det hele land. Vi skal nu særskilt ta for os dem som er født i Kristiania, i de andre byer og i landdistrikterne.

Av de 262 fanger som var født i Kristiania, hadde ikke mindre end 257 eller 98% sit bosted der ved domfældelsen. Av resten faldt 2 eller omtrent 1% paa andre byer og 3 eller omtrent 1% paa landdistrikterne. Næsten alle (259 eller 99%) hadde saaledes ved domfældelsen bosted i byer (98% paa og 1% utenfor fødestedet). Bare 5 fanger (2%) hadde forlatt sit fødested, 2 av dem for atter at ta bopæl i by.

Av de 205 fanger som var født i andre byer end Kristiania, hadde 116 eller 56% bosted paa fødestedet, 51 eller 25% bosted i Kristiania, 22 eller 11% bosted i en anden by end fødebyen og Kristiania, 14 eller 7% i landdistrikter og 2 eller 1% i utlandet eller uten fast bosted. Ikke mindre end 189 eller 92% av disse fanger hadde saaledes ved domfældelsen bosted i byer (56% paa og 36% utenfor fødestedet). Ikke langt fra halvparten av fangerne (89 eller 44%) hadde forlatt sit fødested, de fleste (73 eller 36% av det hele antal, 82% av de utflyttede) for atter at ta bopæl i by.

Av de 467 fanger som var født i byerne underrett, hadde 373 eller 80% bosted paa fødestedet, 51 eller 11% bosted i Kristiania (uten at være født der), 24 eller 5% i en anden by end fødebyen og Kristiania, 17 eller 3% (nøjagtig 3,6%) i landdistrikter og 2 eller 1% (nøjagtig 0,4%) i utlandet eller uten fast bosted. Det var saaledes hele 96% av de i byerne fødte fanger som ved domfældelsen ogsaa bodde i by (80% paa og 16% utenfor fødestedet). I Kristiania hadde 308 eller 66% sit bosted, i andre byer 138 eller 30%. Forlatt sit fødested hadde 94

eller 20⁰/₀, de fleste (75 eller 16⁰/₀ av det hele antal, 80⁰/₀ av de utflyttede) for atter at ta bosted i by.

Av de 420 fanger som var født i landdistrikterne, hadde 113 eller 27⁰/₀ bosted paa fødestedet, 137 eller 33⁰/₀ i Kristiania, 90 eller 21⁰/₀ i andre byer, 75 eller 18⁰/₀ i andre landdistrikter end fødestedet og 5 eller 1⁰/₀ i utlandet eller uten fast bosted. Mere end halvparten av disse fanger hadde altsaa ved domfældelsen bosted i byer (227 eller 54⁰/₀), mens 188 eller 45⁰/₀ fremdeles bodde paa landet (27⁰/₀ paa og 18⁰/₀ utenfor fødestedet). Ikke mindre end 307 eller 73⁰/₀ hadde forlatt sit fødested, de fleste for at ta bosted i by (som nævnt 227 eller 54⁰/₀ av det hele antal, 74⁰/₀ av de utflyttede).

De hovedresultater som vi saaledes er kommet til, kan stilles sammen i følgende tabel:

Tabel VI.

Av 100 fanger født	hadde bosted										
	paa fødestedet	utenfor fødestedet					i Norge (fast)				
		i Kristiania (forsaa- vidt ikke født der)	i andre byer (end Kri- stiania og fødestedet)	i landdistrikter (an- dre end fødestedet)	i utlandet eller uten fast bosted	tilsammen	ialt	derav			
								i Kristiania	i andre byer	i byer i det hele	paa landet
i Kristiania	98	—	1	1	—	2	100	98	1	99	1
i andre byer	56	25	11	7	1	44	99	25	67	92	7
i byer i det hele	80	11	5	3	1	20	99	66	30	96	3
i landdistrikter	27	33	21	18	1	73	99	33	21	54	45

Disse undersøkelser synes at vise at fanger, født i byerne, næsten undtagelsesfrit (96⁰/₀) har sit bosted i by, og at hovedmængden blir boende paa sit fødested

(80⁰/₀). Dette gjælder fremforalt fanger født i Kristiania, idet 98⁰/₀ av dem hadde sit bosted i hovedstaden. Av de fanger som var født i andre byer, hadde vistnok 44⁰/₀ søkt sig bosted utenfor fødestedet. Men de aller fleste hadde søkt til en anden by, saaledes at 92⁰/₀ av disse fanger allikevel bodde i by. I motsætning til de i byerne fødte fanger hadde de fleste fanger fra landet forlatt sit fødested (73⁰/₀ mot ovenfor 20⁰/₀). I andre landdistrikter hadde 18⁰/₀ sit bosted, saaledes at dette tal lagt til antallet av dem som bodde paa fødestedet (27⁰/₀) gir 45⁰/₀ med bopæl paa landet, hvorimod 54⁰/₀ hadde bosted i by.

For Danmarks vedkommende findes opgaver over forbryderbegynderes fødested og straffested i Danmarks retspleie 1901—1905 s. 46 ff. (Statistisk tabelværk, femte række, litr. B, nr. 5). Da mine opgaver ikke bare gjælder begyndere, men væsentligst recidivister, og ikke gjælder straffestedet, men bostedet, har jeg ikke fundet at burde gjøre nogen sammenligning mellem de danske og de norske opgaver.